

Afrika – začarovaný kruh nekolonizácie?¹

KLAUDIA LINDTNEROVÁ

Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Abstrakt:

Pretrvávajúca hospodárska a finančná kríza sa postupne mení na krízu hodnôt. Najslabšími článkami reťazca sa stali najmenej rozvinuté krajiny sveta. Kríza spôsobila narastajúcu závislosť krajín tretieho sveta na hospodársky výkonných ekonomikách. Afrika je v súčasnosti považovaná za najchudobnejší a najviac závislý kontinent na svete. Aj napriek päťdesiatim rokom prijímania rozvojovej pomoci sa nachádza v hlbkej sociálnej kríze. Čínska expanzia v Afrike každoročne kulminuje. Prehlbuje sa skepsa poskytovania zahraničnej pomoci. Do popredia sa dostáva etická dilema o kritériách, na základe ktorých vyspelé štáty poskytujú zahraničnú pomoc. Cieľom môjho príspevku je na základe dostupných informácií načrtnúť dôvody stagnácie Afriky, neproduktívneho využívania prírodných zdrojov, neschopnosti vymaniť sa zo začarovaného kruhu chudoby a charakterizovať pôsobenie fenoménu „čínsky drak“ v Afrike. Príspevok zároveň obsahuje diskusiu o etických hodnotách pri poskytovaní zahraničnej pomoci africkému kontinentu.

Kľúčové slová:

Afrika. Čínska nekolonizácia. Oficiálna rozvojová pomoc. Kritéria alokácie zahraničnej pomoci. Etická dilema pri poskytovaní zahraničnej pomoci.

Abstract:

The ongoing economic and financial crisis has been transformed into the value crisis. The weakest elements are the least developed countries of the world. The crisis has deepened the dependence of the third countries on the high performing countries. Africa is being considered as the poorest and the most dependant continent in the world. After receiving development assistance for fifty years Africa has turned into deep social crisis. Chinese expansion in Africa has been culminating. The skepticism of foreign aid distribution is being questioned. The ethic dilemma and the criteria for development assistance distribution are the most criticized. The purpose of my paper is to analyze the reasons for Africa stagnation, unproductive use of natural resources and inability of Africa to get away from the vicious circle of poverty and to characterize the phenomena “Chinese dragon” in Africa. The paper discusses the ethical priorities and values considered by developed countries when distributing the development assistance.

Key words:

Africa. Chinese neocolonialism. Official development assistance. Criteria for foreign aid allocation. Ethical dilemma by development assistance distribution.

1 Úvod

Afrika je v súčasnosti najchudobnejší kontinent na zemi. Najčastejšie zmieňovanou príčinou sú nepriaznivé klimatické podmienky, nedostatok potravín, populačné choroby, AIDS, nedostatok pitnej vody, podvýživa, slabá hygiena.

Počiatky rozvojovej pomoci siahajú do 60. rokov 20. storočia, kedy došlo k masívnej dekolonizácii väčšiny štátov Afriky. Toky rozvojovej pomoci sa od tohto obdobia kontinuálne zvyšujú, napriek tomu nie sú viditeľné účinky rozvojovej pomoci. V mnohých prípadoch zaznievajú ohlasy, že rozvojová pomoc je príčinou stagnácie afrického kontinentu. V Afrike je sústredených 30 percent celkovej produkcie zlata na svete. Avšak štatistiky sociálnych ukazovateľov sú diametrálne odlišné. Dlhé desaťročia sa preto vynára otázka prečo Afrika

¹ Tento príspevok je súčasťou riešeného projektu VEGA 1/0391/13 Význam tretích krajín pre strategické rozvojové zámery EÚ v pokrízovom období (s implikáciami pre slovenskú ekonomiku)

naďalej stagnuje, prečo nedokáže až na niektoré výnimky využiť potenciál nerastných surovín, lacnej pracovnej sily. V diskusii na medzinárodnej politickej scéne rezonujú otázky etiky v alokácii zahraničnej pomoci v Afrike.

2 Korelácia rastu HDP a výšky poskytnutej pomoci v Afrike

Na úvod sme si stanovili hypotézu : „*Neexistuje preukázateľný relevantný vzťah medzi rozvojovou pomocou smerujúcou do Afriky a hospodárskym rastom Afriky*“. Na overenie tejto hypotézy bola použitá korelačná analýza², ktorá skúma vzájomný vzťah medzi ročným rastom / poklesom HDP v % a percentuálnym nárastom / poklesom prostriedkov rozvojovej pomoci v Afrike.

Na základe dostupných dát z databázy Svetovej banky sme skúmali dopad rozvojovej pomoci na krajiny Afriky (databáza umožnila preskúmať vzorku 49 krajín) v období 1960 - 2012. Boli sledované dve premenné: ročný rast / pokles HDP v % a percentuálny nárast / pokles prostriedkov rozvojovej pomoci. Keďže krajiny Afriky patria medzi najostrejšie kritizovaných prijímateľov rozvojovej pomoci v celosvetovom meradle, bola korelačná analýza aplikovaná práve na krajiny Afriky. Nasledujúca tabuľka poskytuje prehľad vypočítaných koeficientov korelácie krajín Afriky.

Tabuľka 1: Korelačná analýza: ročný rast / pokles HDP v % a percentuálny nárast / pokles prostriedkov rozvojovej pomoci v období 1960 – 2012 v krajinách Afriky

1.	Čad	0,165511	17.	Dem. Rep. Kongo	0,14991	33.	Mali	-0,15434
2.	Angola	-0,02308	18.	Kongo	0,050562	34.	Maroko	0,246976
3.	Etiópia	-0,23412	19.	Džibuti	0,302357	35.	Namíbia	-0,20469
4.	Ghana	-0,1977	20.	Ekvádor	0,084557	36.	Rwanda	-0,46737
5.	Niger	0,122554	21.	Egypt	-0,00735	37.	Sao Tome a Principe	-0,19712
6.	Nigéria	0,035919	22.	Rovníková Guinea	-0,25253	38.	Senegal	-0,1054
7.	Tanzánia	0,237376	23.	Eritrea	0,280361	39.	Surinam	0,038391
8.	Zambia	-0,17601	24.	Gabon	-0,01393	40.	Svázijsko	-0,10816
9.	Mauretánia	0,527721	25.	Gambia	0,089788	41.	Togo	0,196834
10.	Alžírsko	-0,09268	26.	Guinea	-0,19967	42.	Tonga	-0,29942
11.	Botswana	-0,0526	27.	Guinea-Bissau	0,137288	43.	Trinidad Tobago	-0,03679
12.	Burkina Faso	0,055651	28.	Keňa	0,055808	44.	Tunisko	0,103438
13.	Burundi	0,193756	29.	Libanon	0,001194	45.	Tuvalu	0,271263
14.	Kambodža	-0,02455	30.	Lesotho	0,054707	46.	Uganda	-0,20393

² Korelačná analýza sa používa na zistenie vzájomnej lineárnej závislosti dvoch premenných. Normovanou mierou vzájomnej lineárnej závislosti medzi dvoma hodnotami dvoch premenných je koeficient korelácie, ktorý nadobúda hodnoty od -1 po +1. Ak medzi skúmanými hodnotami neexistuje závislosť, nadobúda koeficient korelácie hodnotu 0. Ak sa koeficient blíži k -1 alebo +1, existuje väčšia miera vzájomnej závislosti. Hodnoty väčšie ako +0,8 resp. menšie ako -0,8 vyjadrujú vyššiu mieru vzájomnej závislosti, hodnoty medzi 0,4 až 0,8 resp. hodnoty do -0,8 až -0,4 vyjadrujú strednú mieru závislosti a hodnoty od 0,1 po 0,4 resp. -0,4 po -0,1 vyjadrujú nízku mieru závislosti.

15.	Kamerun	-0,01812	31.	Libéria	-0,12183	47.	Vanuatu	0,137301
16.	Stredoarícká republika	-0,02025	32.	Malawi	-0,1741	48.	Zimbabwe	0,142501

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe štatistických údajov z databázy Svetovej banky, Dostupné online: <<http://www.data.worldbank.org>>.

Na základe vypočítaných korelačných koeficientov možno konštatovať, že iba jedna krajina Afriky vykazuje strednú mieru závislosti medzi rastom / poklesom HDP a rastom / poklesom prostriedkov rozvojovej pomoci. Jedná sa o Mauretániu. Koeficient korelácie dosiahol hodnotu 0,53 (stredná miera závislosti) a na základe tohto výsledku možno konštatovať, že rast HDP v Mauretánii je spôsobený čiastočne rastom prostriedkov na rozvojovú pomoc. Všetky ostatné krajiny Afriky vykazujú nízku mieru závislosti medzi rastom / poklesom HDP a rastom / poklesom prostriedkov rozvojovej pomoci v sledovanom období. Táto analýza potvrdzuje stanovenú hypotézu.

3 Dôvody zlyhávania rozvojovej pomoci v Afrike

Predchádzajúca kapitola na základe korelačnej analýzy empiricky potvrdila neúčinnosť rozvojovej pomoci smerujúcej do Afriky. Jedným z dôvodov zlyhania rozvojovej pomoci v Afrike sú kritériá, na základe ktorých sa donori rozhodujú alokovať prostriedky rozvojovej pomoci.

3.1 Kritéria alokácie rozvojovej pomoci

Kritéria alokácie rozvojovej pomoci možno vo všeobecnosti rozdeliť na:

Politické

Politické a strategické záujmy krajín poskytujúcich rozvojovú pomoc sú nadradené ekonomickej a politickej situácii v prijímajúcich krajinách. Koloniálna minulosť a politická spriaznenosť sú rozhodujúcimi kritériami pri poskytovaní rozvojovej pomoci. (3). Je dokázané, že neefektívna, nedemokratická a ekonomicky uzavretá krajina s koloniálnou minulosťou dostane viac rozvojovej pomoci ako krajina s rovnakými prívlastkami bez koloniálnej minulosti. Niektoré krajiny (severské štáty) sa rozhodujú na základe “spravodlivejších (správnejších)” kritérií ako sú: stupeň chudoby, otvorenosť ekonomiky a inštitucionálna vybavenosť prijímajúcej krajiny. Niektoré krajiny (Francúzsko) poskytujú pomoc výlučne iba svojim bývalým kolóniám bez ohľadu na ich stupeň chudoby a politicko-ekonomický režim. Program rozvojovej pomoci Spojených štátov amerických je ovplyvnený najmä strategickými záujmami na Blízkom východe (jedna tretina celkovej rozvojovej pomoci je poskytnutá Egyptu a Izraelu).

Motívy krajín poskytujúcich rozvojovú pomoc (3):

1. Koloniálna minulosť – Percento rozvojovej pomoci poskytnutej bývalej kolónii závisí od historického kontextu. Bývalé koloniálne veľmoci poskytujú spravidla viac ako 50% z celkového objemu rozvojovej pomoci svojim bývalým kolóniám.
2. “Priatelia OSN” – Získavanie rozvojovej pomoci úzko súvisí s politickými preferenciami prijímajúcich krajín. Spojené štáty americké, Japonsko, Francúzsko, Nemecko a Veľká Británia sú hlavnými hráčmi na medzinárodnej politickej scéne. Ich rozvojová pomoc sa orientuje na krajiny, ktoré v rozhodovaní na medzinárodnej politickej scéne podporujú ich záujmy. Túto závislosť vysvetľujú dva protichodné názory. Na jednej strane je to obviňovanie vyspelých štátov z kupovania hlasov v OSN prostredníctvom poskytovania rozvojovej pomoci. Odporcovia tvrdia, že ide výlučne o manifestáciu politických sympatií k poskytujúcej krajine.
3. Chudoba – Stupeň chudoby by mal byť jedným z najdôležitejších determinantov poskytovania rozvojovej pomoci. Rozvojová pomoc škandinávskych krajín smeruje do najchudobnejších krajín, pomoc Japonska a Francúzska sa výrazne orientuje na svoje bývalé kolónie bez prihliadnutia na ich stupeň chudoby, otvorenosť ekonomiky a demokracie.
4. Otvorenosť ekonomiky (Openess to trade) – Otvorenosť ekonomiky je významným determinantom získavania rozvojovej pomoci. Vo všeobecnosti platí pravidlo, čím je ekonomika rozvojovej krajiny otvorenejšia, tým je aj výška rozvojovej pomoci vyššia.

5. Stupeň demokracie – Pri prihliadaní na stupeň demokracie sa prístup jednotlivých donorov výrazne líši. Spojené štáty americké, Holandsko, severské štáty a Kanada podporujú najmä demokratické krajiny. Pre Francúzsko je tento faktor pri alokácii rozvojovej pomoci bezvýznamný, pričom krajiny ako Nemecko a Japonsko považujú tento faktor pri svojich rozhodnutiach taktiež za málo významný. V týchto prípadoch je koloniálna minulosť nadradeným kritériom.

Z empirickej štúdie Dollara a Alesina vyplýva, že kritérium koloniálnej minulosti je v mnohých prípadoch determinantom poskytovania rozvojovej pomoci zo strany donorov. Keďže prevažná časť kritiky efektívnosti rozvojovej pomoci smeruje práve do krajín afrického kontinentu, preskúmame detailnejšie tzv. „koloniálne“ motívy darcov v Afrike. Nasledujúce tri tabuľky (tabuľka č. 2, č.3, č.4) dokumentujú najväčších darcov v Afrike v roku 2011: celkovo, v hodnotovom vyjadrení a ako podiel na celkovej poskytovanej pomoci.

Tabuľka 2: Top 10 poskytovateľov ODA krajinám **Afriky** v roku 2011 (v stálych cenách, mil. USD)

1.	USA	7763	16%
2.	Európske inštitúcie	5443	11%
3.	IDA	5196	11%
4.	Francúzsko	4187	9%
5.	Veľká Británia	3075	6%
6.	Nemecko	1948	4%
	Globálny Fond	1914	4%
8.	Japonsko	1888	4%
9.	Africký rozvojový fond	1760	4%
10.	Kanada	1532	3%
	Ostatní donori	13226	28%
	Celkovo	47932	100%

Zdroj: Spracované podľa: OECD. 2012. *Development Aid at a Glance. Statistics by region.2. Africa*. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/dac/aidstatistics/42139250.pdf>

Tabuľka 3: Top 10 poskytovateľov ODA krajinám **Afriky** v hodnotovom vyjadrení v roku 2011 (v stálych cenách, mil. USD)

1.	USA	7763	27%
2.	Francúzsko	4187	14%
3.	Veľká Británia	3075	10%
4.	Nemecko	1948	8%
5.	Japonsko	1888	6%
6.	Kanada	1532	5%
7.	Holandsko	1325	5%

8.	Španielsko	1245	5%
9.	Nórsko	947	3%
10.	Švédsko	874	3%
	Ostatné krajiny DAC	4515	15%
	Celkovo krajiny DAC	29299	100%

Zdroj: Spracované podľa: OECD. 2012. *Development Aid at a Glance. Statistics by region.2. Africa*. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/dac/aidstatistics/42139250.pdf>

Tabuľka 4: Top 10 poskytovateľov ODA krajinám **Afriky** podľa podielu na celkovej poskytovanej pomoci v roku 2011 (v stálych cenách, mil. USD)

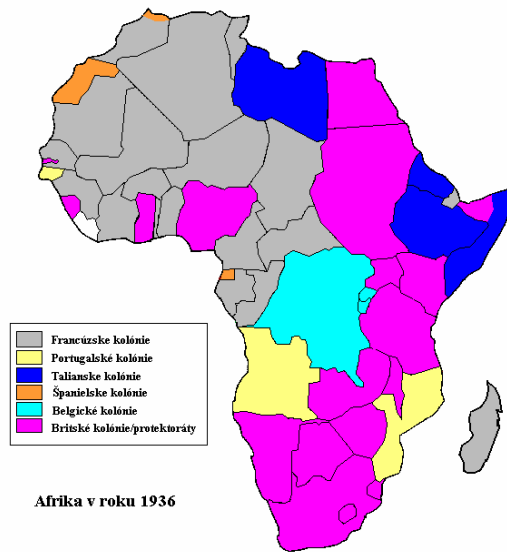
1.	Írsko	398	81%
2.	Belgicko	1211	77%
3.	Portugalsko	289	73%
4.	Francúzsko	4187	63%
5.	Holandsko	1325	61%
6.	Dánsko	860	61%
7.	Luxembursko	127	55%
8.	Fínsko	312	53%
9.	Veľká Británia	3075	52%
10.	Švédsko	874	52%
	Ostatné krajiny DAC	16638	36%
	Celkovo krajiny DAC	29299	100%

Zdroj: Spracované podľa: OECD. 2012. *Development Aid at a Glance. Statistics by region.2. Africa*. Dostupné na internete: <http://www.oecd.org/dac/aidstatistics/42139250.pdf>

Pri pohľade na tretiu tabuľku, ktorá dokumentuje najväčších donorov Afriky ako podiel ich výdavkov na rozvojovú pomoc, je zrejmé, že faktor koloniálnej minulosti je v tomto prípade determinujúci. Obrázok č. 1 poskytuje prehľad bývalých kolónii v Afrike v roku 1936. Veľká Británia a Francúzsko dominovali v počte kolónii v Afrike. Z tabuľky top donorov Afriky je zrejmé, že Francúzsko je štvrtý najväčší donor v Afrike, Veľká Británia sa nachádza na deviatom mieste. Belgicko v minulosti kolonizovalo Demokratickú republiku Kongo a Rwandu (Burundi). Dnes sa Belgicko nachádza na druhom mieste v poskytovaní rozvojovej pomoci Afrike. Portugalsku v minulosti patrili Agola, Guinea, Kapverdské ostrovy, Mozambik, Ostrov sv. Tomáša a Princov ostrov. V súčasnosti je Portugalsko tretím najväčším poskytovateľom rozvojovej pomoci v Afrike. Väčšina krajín Afriky získala nezávislosť do roku 1970. Obrázok č. 2 zobrazuje detailný prehľad dekolonizácie jednotlivých štátov Afriky. Významné zastúpenie medzi donormi v Afrike majú Dánsko, Fínsko, Švédsko. Dánsko poskytlo na pomoc Afrike v roku 2010 2/3 celkovej rozvojovej pomoci, Fínsko a Švédsko polovicu celkových prostriedkov na rozvojovú pomoc. Tento stav potvrdzuje výsledky empirických výskumov Alesina a Dollara, ktoré prichádzajú k záveru, že rozvojová pomoc škandinávskych krajín smeruje do najchudobnejších

krajín a stupeň chudoby je jeden z najdôležitejších determinantov poskytovania rozvojovej pomoci (nie koloniálne minulosť).

Obrázok 1: Koloniálne usporiadanie Afriky v roku 1936

Zdroj: Vlastné spracovanie autora

Obrázok 2: Dekoloniácia Afriky

Zdroj: Vlastné spracovanie autora

Ekonomické

Medzi konkrétne ekonomické nástroje, ktorými sa odhaduje relatívna potreba rozvojovej pomoci v jednotlivých krajinách patria:

- absorpčná kapacita – výška rozvojovej pomoci by mala zodpovedať absorpčnej schopnosti rozvojovej krajiny. Absorpčná schopnosť krajiny je definovaná ako „schopnosť krajiny použiť zdroje efektívnym spôsobom“ (Ghatak, 1995)

- model dvojitej medzery – pomocou tohto modelu možno identifikovať koľko kapitálu je potrebné rozvojovej krajine poskytnúť na dosiahnutie cieľovej miery rastu

- kritérium maximálnej efektívnosti – vychádza z cost – benefit analýzy a vychádza z predpokladu, že by mali prostriedky smerovať tam, kde sa predpokladá, že bude ich miera výnosnosti najvyššia.

- ekonomicko – ideologické kritéria – rozvojová pomoc je poskytnutá krajinám na základe vopred stanovených kritérií v oblasti ich hospodárskej politiky. V praxi bol uplatňovaný už spomínaný tzv. Washingtonský konsenzus. V súčasnosti je kritérium kvality hospodárskej politiky jedným z najdôležitejších determinantov alokácie rozvojovej pomoci.

4 Neefektívnosť využitia prostriedkov rozvojovej pomoci

Projekty rozvojovej pomoci a ich prínos sú čoraz častejšie podrobené ostrej kritike. Veľká časť rozvojovej pomoci je považovaná za neúčelovú, zvyšujúcu neproduktívnu verejnú spotrebu. Slabé inštitucionálne vybavenie, korupcia, neefektívnosť, administratívne nedostatky, neúmerne vysoké administratívne náklady a prekážky, neproduktívne využívané prírodné bohatstvo sú najčastejšie citovanými dôvodmi zlyhania (3).

Využívanie prírodných zdrojov v Afrike vedie paradoxne k chudobe v dôsledku zlého vládnutia a nezodpovedného hospodárenia s prírodnými zdrojmi. V tejto súvislosti dochádza k označeniu „preklatie zdrojov“. Renty z prírodných zdrojov sú vysoké a krajiny nie sú nútené vykazovať ekonomickú aktivitu. Existencia príjmov nezávislých od produkčných schopností ekonomiky vedie často k tomu, že renty slúžia na kupovanie oponentov a na výstavbu veľkých a neefektívnych investičných projektov – takzvaných bielych slonov, ktoré majú zaistiť podporu voličov. Každá vládnuca strana sa snaží z prírodného bohatstva kupovať politickú podporu.

Ako príklad možno uviesť vývoj v Nigérii v polovici 80. rokov 20. storočia. Krajina zažívala obrovský rozmach spojený so ziskami z predaja ropy. Krajina použila prostriedky na výstavbu megalomanských projektov za účasti korupcie. V roku 1986 však došlo k prudkému poklesu cien ropy, znížili sa príjmy Nigérie a taktiež ochota bánk požičiavať krajine finančné prostriedky. Následne sa znížila životná úroveň obyvateľov, došlo k nárastu chudoby a k zvýšenému tlaku extrémistov, čo môže viesť k potenciálnym konfliktom. Navyše Nigéria dostala za posledných 30 rokov v rozvojovej pomoci viac ako 280 miliárd dolárov. Sociálne parametre africkej ropnej veľmoci merané napr. indexom ľudského rozvoja (Human Development Index – HDI), sú na približne rovnakej úrovni ako parametre Kene, Tanzánie, Ugandy, ktoré všetky ropné produkty dovážajú.

5 Neokolonizácia Afriky – čínska invázia do Afriky

Vstup Číny na scénu donorov rozvojovej pomoci zásadným spôsobom zmenil tvár rozvojovej pomoci, ktorú doteraz uplatňovali EÚ a USA. Zdroje, ktoré sú Američania a Európania ochotní a najmä schopní vyčleniť na rozvojovú pomoc, začali vplyvom dlhej hospodárskej krízy klesať. Dopyt po pomoci však vzrástol aj v dôsledku krízy arabského sveta. Čínsky obchod s Afrikou v roku 2011 dosiahol 120 mld. USD a za prvé desaťročie 21. storočia stúpol viac ako desaťnásobne. Počet Číňanov v Afrike sa dnes odhaduje na jeden milión. Symbolom čínskej prítomnosti v Afrike sa stal komplex Africkej únie (Addis Abeba), ktorý Afrike darovala Čína. Čína sa stala pre mnohé africké štáty významným partnerom, avšak je otáznne, či rozvojová pomoc naozaj spĺňa svoj účel. Čína financuje stavbu ciest, železníc, potrubí, letísk, ale s veľmi úzkym zameraním na vlastné záujmy. Nebudujú cesty na africkom vidieku s cieľom vylepšiť prístup afrických dedinčanov na miestne trhy. Stavajú cesty spájajúce bane a ropné polia s prístavmi, v ktorých sa dajú suroviny naložiť a odviezť do Číny.

Iný problematický aspekt čínskych investičných projektov v Afrike je, že na ich výstavbu neprinášajú z Číny len peniaze, ale aj robotníkov. Týmto spôsobom nevytvárajú ani dočasné pracovné miesta pre Afričanov a nepomáhajú mobilizovať domáce kapacity afrických krajín na budovanie svojej krajiny. Import Číňanov na stavby vedie k negatívnym reakciám nezamestnaných Afričanov. V niektorých afrických krajinách došlo k nepokojom domácich obchodníkov, ktorí protestovali proti čínskym obchodníkom. Podľa niektorých údajov až 37 percent infraštruktúrnych projektov v Afrike realizujú Číňania. Investície často obsahujú klauzulu o minimálnej účasti čínskych firiem. Čína si tak vytvára priestor pre vstup firiem do Afriky. Podľa údajov čínskeho ministerstva obchodu pôsobí v Afrike viac ako 1600 čínskych spoločností.

Ďalší problematický fakt čínskej prítomnosti v subsaharskej Afrike je skupovanie alebo dlhodobý

prenájom poľnohospodárskej pôdy. Odhaduje sa, že počas uplynulého desaťročia cudzie firmy a vlády kúpili, alebo si na dlhú dobu prenajali 60 miliónov hektárov pôdy³. V roku 2009 investori zo Saudskej Arábie minuli asi 100 miliónov dolárov na pestovanie ryže, pšenice, jačmeňa na pôde, ktorú im prenajala vláda Etiópie. Po zaplatení minimálnych daní im umožnila vláda Etiópie vývoz celej úrody (4). Etiópia v rokoch 2007 – 2011 spotrebovala 200 000 ton medzinárodnej potravinovej pomoci. Iné africké krajiny trpiace nedostatkom vody a potravín prenajímali svoju pôdu Kuvajtu, Indii, Južnej Kórei, Číne, Egyptu, Líbyi.

Čína potrebuje nerastné suroviny, aby mohla udržať svoj ekonomický rast. Čína investuje do ťažby a spracovania kovov, kolonizuje Afriku najmä kvôli nerastným surovinám (ropa, zlato, platina, meď a drevo). Celkový vývoz Afriky do Číny v roku 2011 predstavoval hodnotu 87 mld. USD. Navyše sa odhaduje, že vzájomný obchod medzi Čínou a Afrikou v roku 2015 dosiahne dvojnásobok hodnoty z roku 2010 (300 mld. USD⁴). Číňania investujú aj do krajín, ktoré sú pre svoju nestabilitu a diktátorský režim pre mnohých západných investorov neprijateľné.

Tabuľka 5 : Príklady čínskej expanzie v Afrike

Krajina	Konkrétna aktivita
Guinea	V roku 2009 uzavrel China International Fund dohodu o investícii 7 mld. USD do infraštruktúry výmenou za partnerstvo pri ťažbe kovov. Ďalšia dohoda za 5,8 mld. USD bola podpísaná v roku 2011.
Nigéria	Celkový objem investícií v Nigérii dosiahol v roku 2011 8,4 mld.USD. Nigéria slúži ako hlavné prekladisko pre čínsky spotrebný tovar smerujúci do Afriky. Číňania tu stavajú zónu voľného obchodu.
Juhoafrická republika	Do JAR mieri až štvrtina priamych čínskych investícií na africký kontinent. Industrial & Commercial Bank of China v roku 2007 kúpila za 5,6 mld. USD 20 percentný podiel v juhoafrickej Standard Bank.
Kongo	V roku 2008 čínska Eximbank súhlasila s investíciou 6 mld. USD do infraštruktúry a 3 mld. USD do ťažobných projektov výmenou za štátne medené rezervy.
Zambia	Do Zambie investovala Čína miliardu dolárov, ďalších 5 mld. USD plánuje investovať v nasledujúcich rokoch. V Zambii vlastní Číňania dva doly na meď. Podieľali sa taktiež na výstavbe 1860 km dlhej železnice Tazara.
Zimbabwe	Za exkluzívne práva k bohatým náleziskám platiny zaplatila Čína 3 mld. USD. Hodnota práv údajne zodpovedá 40 mld. USD. Číňania financujú opravu letiska pri Viktóriiných vodopádoch.

Zdroj: Vlastné spracovanie autora na základe: KANE,M.: Map Room: Chinafrica. Chinese investments in Africa. In: *World Policy Journal*, Vol. 28 No. 1, March 2011.

Záver

Existujú názory, že vina za nízke tempo rozvoja leží predovšetkým na Afrike samotnej. Dlhé desaťročia nie je schopná dostatočne efektívne využívať pomoc poskytovanú vyspelými krajinami, finančné prostriedky končia vo vládnej byrokracii, alebo sú použité na stavbu nákladných zariadení – tzv. bielych slonov, ktoré nie sú využité. Sú nakupované najmodernejšie technológie, ale chýbajú odborníci, ktorí by s nimi dokázali zachádzať. Poskytnutá potravinová pomoc vedie k pasivite miestneho poľnohospodárstva. V tejto súvislosti sa do popredia dostáva tzv. „Donor fatigue“ (vyčerpanie donorov), kedy donori z rozvinutých krajín už nie sú ochotní venovať prostriedky na rozvojovú pomoc. Vývoj afrických krajín po dekolonizácii je zdrojom frustrácie nielen pre Afričanov samotných, ale aj pre Európanov a Severoameričanov poskytujúcich už dlhé desaťročia africkým krajinám rozvojovú pomoc. Vynára sa otázka dlhodobej udržateľnosti. Čo bude s africkými krajinami o 20 – 30 rokov? Budú stále odkázané na rozvojovú pomoc?

Na druhej strane zaznievajú ohlasy prečo Afrika nedokáže využiť vo svoj prospech bohatstvo

³ Približne rozloha celého Poľska, Česka, Slovenska, Maďarska a Rakúska dohromady

⁴ Odhad Standard Bank

prírodných zdrojov a konkurenčnú výhodu lacnej pracovnej sily. Čínska expanzia v Afrike vypovedá o masívnom potenciáli tohto kontinentu. Do popredia vystupuje otázka či Afrika nie je obeťou novodobej kolonizácie a odovzdávania rozhodovacích právomocí do rúk samotných kolonizátorov. Na poli medzinárodnej politickej scény rezonuje otázka o etike pri poskytovaní zahraničnej pomoci, jej alokácii a kritériách, na základe ktorých sa samotní donori rozvojovej pomoci rozhodujú.

Odborná verejnosť sa striedavo prikláňa k týmto dvom názorom. Jedným z východísk z tejto nepriaznivej situácie je etika, morálna zodpovednosť a spravodlivosť v distribúcii zahraničnej pomoci.

Literatúra

1. BALÁŽ, P. a kol. 2010. *Medzinárodné podnikanie*. 5 vyd. Bratislava : Sprint, 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.
2. BALÁŽ, P. a kol. 2005. *Medzinárodné podnikanie*. 4. vyd. Bratislava : Sprint, 2005. 571 s. ISBN 80-89085-51-2.
3. DOLLAR D., ALESINA A. 1998. *Who Gives Foreign Aid to Whom and Why?*, NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, Jún 1998
4. DOLLAR, D., PRITCHETT, L. 1998. *Assesing Aid: What Works, What Doesn't and Why?* The World Bank Policy Research Report. 1998, Oxford: Oxford University Press. ISBN 0195211235.
5. DUDÁŠ, T. a kol. 2007. *Rozvojová pomoc a spolupráca*. Bratislava: Ekonóm, 2007. 232 s. ISBN 978-80-225-2393-6.
6. GAVALOVÁ, V. 2002. *Ekonomika rozvojových krajín*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2002. 184 s. ISBN 80-225-1601-5.
7. GAVALOVÁ, V. 2007. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2007. 210 s. ISBN 978-80-225-2439-1
8. KAJUROVÁ, V. - STAVÁREK, D. 2012. *Přináší rozvojová pomoc skutečný rozvoj? Pokrok v rozvojových cílech tisíciletí*. In *Scientia et societas : časopis pro společenské vědy a management*. 2012, Praha : Newton College, roč. 8, č. 2, s. 165-179. ISSN 1801-7118.
9. KELLER, J. 2005. *Pomoc, ktorá príliš často škodí*. In: *Paradigma.sk*, 2005. [online]. Dostupné na: http://www.paradigma.sk/redakcny_system/clanok.php?id=178[cit. 2013-02-12].
10. KINDLEBERGER, Ch. P. 1978. *Světová ekonomika*. Praha : Academia, 1978. 558 p. ISBN 509-21-857.
11. LIEBEDZIK, M. – MAJEROVÁ, I. – NEZVAL, P. 2006. *Světová ekonomika*. Brno: Computer Press, a.s., 2006. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.
12. MUCHOVÁ, E. 2005. *Makroekonómia otvorenej ekonomiky*. Bratislava: IURA Edition, spol.s.r.o., 2005. 160 s. ISBN 80-8078-023-4.
13. OBADI, S. M. 2012. *Rozvojové krajiny vo svetovom hospodárstve : analýza vybraných oblastí*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 102 s. ISBN 978-80-225-3436-9.
14. OBADI, S.M. – GAVALOVÁ, V. - DRIENIKOVÁ, K. 2010. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín. Vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. 131 s. ISBN 978-80-225-3023-1.
15. OECD. 2009. *Aid effectiveness : a progress report on implementing the Paris declaration*. Paris : OECD, 2009. 176 s. ISBN 978-92-64-05086-0.
16. OECD. 2009. *Managing aid : practices of DAC member countries*. Paris : OECD, 2009. 194 s. ISBN 978-92-64-06021-0.

17. OECD. 2009. *Civil society and aid effectiveness : findings, recommendations and good practice*. Paris : OECD, 2009. 155 s. ISBN 978-92-64-05679-4.
18. OECD. 2012. *Geographical Distribution of Financial Flows to Developing Countries 2012*. Paris: OECD, 2012. 276 s. ISBN 978-92-64-12613-8.
19. OECD. 2012. *Aid statistics, Statistics by region 2012: Aid at a glance*. [online]. 2013 Dostupné na: <http://www.oecd.org/dac/aidstatistics/aidstatisticsstatisticsbyregion2012aidataglance.htm> [cit. 2013-02-15].
20. OECD. 2012. *Development: Aid to developing countries falls because of global recession*. [online]. 2013 Dostupné na: <http://www.oecd.org/newsroom/developmentaidtodevelopingcountriesfallsbecauseofglobalrecession.htm> [cit. 2013-02-11].
21. OECD. 2012. *Preliminary data – Official Development Assistance (ODA) data for 2011*. [online]. 2013. Dostupné na: http://www.oecd.org/document/11/0,3746,en_2649_34447_1894347_1_1_1_1,00.html [cit. 2013-02-22]
22. OECD. 2012. *OECD StatExtracts*. [online]. 2013. Dostupné na: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=ODA_DONOR [cit. 2013-09-26].
23. RUSNÁK U., SZÉP A., BRZICA D. 2002. *Rozvojová pomoc a spolupráca*. Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2002. ISBN 80-89106-01-3.
24. SPATH A. 2012. *Ďalšia bitka o Afriku – Another Scramble for Africa*. [online]. 2012. Dostupné na: www.Africabusinesscommunities.com/component/content/article/1-latest-news/1393-another-scramble-for-africa [cit. 2012-12-06].
25. STIGLITZ, J. 2003. Dealing with debt: how to reform the global financial system. In *Harvard International Review*. 2003, vol. 25, no. 1. ISSN 0739-1854
26. ŠÍBL, D. a kol. 2002. *Veľká ekonomická encyklopédia. Výkladový slovník AŽ*. 2. rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Sprint v.fra, 2002. 967 s. ISBN 80-89085-04-0.
27. ŠÍBL, D. – ŠAKOVÁ, B. 2000. *Svetová ekonomika: internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia*. Bratislava: Sprint, 2000. 460 s. ISBN 80-88848-60-1.
28. UNCTAD 2008. *Trade and development report 2008*. New York and Geneva: UNCTAD/TDR/2008,2008. ISBN 978-92-1-112752-2.
29. WHITE, H. 1992. The Macroeconomic Impact of Development Aid: A Critical Survey. In *Journal of Development Studies*. 1992, roč. 28, č. 2, Dostupné na: http://www.peacedividendtrust.org/EIPdata/Library/Analysis%20of%20the%20Effects%20of%20Aid%20Flows/White_Aid.pdf.> [cit. 2013-02-12].
30. WORLD BANK. 2005. *Improving the World Bank's Development Effectiveness*. What does Evaluation show. World Bank Operations Evaluation Department. [online]. 2005. ISBN-10: 0-8213-6461-8. Dostupné internete: [http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/0A95445E686D91EF852570A1005CF9E0/\\$file/development_effectiveness.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/0A95445E686D91EF852570A1005CF9E0/$file/development_effectiveness.pdf)> [cit. 2013-02-13].
31. WORKIE, T.M. a kol. 2006. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna konkurencieschopnosť a energetická a demografická kríza*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2006. ISBN 80-7144-152-X
32. WORKIE, T. M. a kol. 2007. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Prínos informačných technológií a hrozby klimatických zmien*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2007. 332 s. ISBN 978-80-7144-159-5.

33. WORKIE, T. M. a kol. 2009. *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna finančná a hospodárska kríza. Príčiny-náklady-východiská*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, 2009. 280 s. ISBN 978-80-7144-175-5.

Kontakt:

Klaudia Lindtnerová, Ing.

Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35

klaudia.lindtnerova@gmail.com